

ПРЕЗИДІЯ ПОСТАНОВА

21.06.2018

м. Київ

№ П-15-7

Про позицію ФПУ щодо державної політики у сфері ціноутворення на послуги природних монополій та соціально значущі товари і послуги

Питання ціноутворення на послуги природних монополій та соціально значущі товари і послуги є одним із найбільш проблемних, про що свідчать і численні звернення членських організацій ФПУ.

Невпинне зростання цін на послуги природних монополій та соціально значущі товари і послуги викликає соціальну напругу у суспільстві. Так, за даними Державної служби статистики України, в цілому у січні – квітні 2018 року у порівнянні з цим же періодом минулого року ціни на продукти харчування зросли на 18 %. Так, ціна на хліб у цей же період зросла на 18,6 %, м'ясо та м'ясопродукти – 27 %, молоко – 18,5 %, яйця – 54,5 %, масло – 16,9 %, фрукти – 38,8 %, овочі – 22,2 %. При цьому відбулося досить значне зростання цін на окремі види житлово-комунальних послуг: водопостачання – на 22,1 %, утримання будинків та прибудинкових територій – 48,4 %, електроенергію – 12,3 %.

За останньою інформацією Державної служби статистики України, за 9 місяців 2017 року (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств) у структурі сукупних витрат відбулися суттєві зміни. Домогосподарства витрачали на харчування половину всіх витрат, що на 3 в.п. менше, ніж за 9 місяців 2016 року. На купівлю непродовольчих товарів та оплату послуг домогосподарства направляли 40 % усіх витрат, що на 3 в.п. більше, ніж у відповідному періоді 2016 року. В основному, ці зміни зумовлені зростанням частки витрат домогосподарств на утримання житла (включаючи поточний ремонт), воду, електроенергію, газ та інші види палива, яка становила 17 % проти 14 % у січні – вересні 2016 року.

З метою якісного та всебічного розгляду питань тарифоутворення рішенням СПО об'єднань профспілок створено Робочу групу СПО об'єднань профспілок з розгляду документів щодо питань зміни діючих тарифів (цін) для населення (електроенергія, газ, послуги транспорту та зв'язку), які надходять від центральних органів виконавчої влади та державних колегіальних органів, склад якої оновлено наприкінці 2017 року (далі – Робоча група).

У результаті послідовної та наполегливої діяльності Робочої групи центральним органам виконавчої влади та державним колегіальним органам

постійно надаються профспілкові пропозиції та зауваження до розроблених ними проектів нормативно-правових актів та рішень.

Протягом останніх років в Україні триває масштабний процес реформування в усіх суспільних сферах. На даному етапі розвитку України важливим завданням є побудова механізму взаємодії держави, експертного середовища та громадськості в контексті ефективного проведення реформ. Існує практика, коли органи державної влади ухвалюють рішення, які не ґрунтуються на попередніх консультаціях із зацікавленими сторонами. Від відсутності дієвого та ефективного механізму консультацій з громадськістю та експертним середовищем у процесі вироблення політики потерпає загальносуспільний інтерес.

Як це і відбулося зі скасуванням державного регулювання цін на соціально значущі продовольчі товари при високому рівні бідності (за оцінками ООН, 60 % українців живуть за межею бідності, кожен п'ятий працюючий – бідний). Моніторинг цін на таку продукцію показує постійне їх зростання.

Крім того, суспільний спротив викликають і реформи в енергетичному секторі та у сфері житлово-комунальних послуг. Здебільшого така ситуація виникає внаслідок недостатньої поінформованості кінцевого споживача щодо нової цінової та тарифної політики.

Одним із найскладніших питань є визначення ціни на природний газ, від якої залежить рівень тарифів на централізоване опалення та централізоване постачання гарячої води. Так, питома вага витрат на паливо (природний газ) у їх собівартості для потреб населення складає понад 80 %.

У зв'язку із зазначеним, Президія Федерації професійних спілок України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Узяти до відома Інформацію про позицію ФПУ щодо державної політики у сфері ціноутворення на послуги природних монополій та соціально значущі товари і послуги з урахуванням проведеної дискусії (додається).

2. Вважати недостатнім реагування органів виконавчої влади на Звернення ФПУ до Кабінету Міністрів України та Антимонопольного комітету України щодо відновлення державного регулювання цін на соціально значущі продовольчі товари, схваленого постановою Президії ФПУ від 21.12.2017 № П-12-15, зокрема в частині контролю з боку держави за зростанням споживчих цін.

3. Доручити керівництву ФПУ:

- звернутися до Кабінету Міністрів України з вимогою якнайшвидшого розроблення трьох варіантів політичної пропозиції щодо створення ефективної системи забезпечення цінової стабільності та прийняття на їх основі рішення щодо концептуальних засад реалізації державної цінової політики;

- звернутися до Кабінету Міністрів України щодо внесення змін до Положення про порядок призначення житлових субсидій, у частині недопущення припинення надання субсидій тим домогосподарствам, у складі яких є особи, за яких не сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування з вини роботодавця;

- надіслати цю постанову СПО об'єднань профспілок та членам Робочої групи;

- ініціювати розгляд питання щодо участі СПО об'єднань профспілок, як сторони соціального діалогу, у розробленні нової формули ціни на газ для населення, з урахуванням соціальних та економічних аспектів.

4. Керівництву ФПУ з метою якісного та своєчасного опрацювання документів щодо питань зміни діючих тарифів (цін) для населення (електроенергія, газ, послуги транспорту та зв'язку), які надходять від центральних органів виконавчої влади та державних колегіальних органів, забезпечити:

- координацію діяльності відповідної Робочої групи СПО об'єднань профспілок;
- оперативне інформування членів Робочої групи СПО об'єднань профспілок щодо заходів, які проводяться центральними органами виконавчої влади, державними колегіальними органами та іншими установами за напрямом діяльності Робочої групи;
- участь фахівців апарату ФПУ у заходах, присвячених питанням державної політики у сфері ціноутворення на послуги природних монополій та соціально значущі товари.

5. Членським організаціям ФПУ з метою формування якісних профспілкових пропозицій до проектів нормативно-правових актів з питань цінової та тарифної політики активізувати неухильну участь своїх представників – членів Робочої групи:

- у засіданнях Робочої групи;
- у заходах, які проводяться центральними органами виконавчої влади, державними колегіальними органами та іншими установами за напрямом діяльності Робочої групи.

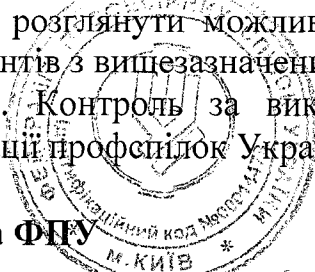
6. Членам Робочої групи від ФПУ забезпечити якісне та оперативне опрацювання проектів документів щодо зміни діючих тарифів (цін) для населення (електроенергія, газ, послуги транспорту та зв'язку), які надходять на розгляд Робочої групи, і надавати свої пропозиції та зауваження до них у визначені терміни.

7. Територіальним профспілковим об'єднанням:

- активізувати роботу з місцевими органами самоврядування та територіальними органами державних колегіальних органів (НКРЕКП, НКРЗІ) з питань розроблення рішень щодо зміни діючих тарифів (цін) для населення (електроенергія, газ, послуги транспорту та зв'язку), а також із розроблення та встановлення нових тарифів;
- розглянути можливість створення робочих груп з опрацювання проектів документів з вищезазначених питань.

8. Контроль за виконанням постанови покласти на заступника Голови Федерації профспілок України Шубіна О.О.

Голова ФПУ

Г.В. Осовий

Додаток
до постанови Президії ФПУ
від 21.06.2018 № П-15-7

Інформація

про позицію ФПУ щодо державної політики у сфері ціноутворення на послуги природних монополій та соціально значущі товари і послуги

Питання ціноутворення на послуги природних монополій та соціально значущі товари і послуги є одним із наріжних каменів сучасної політики ФПУ, що знаходить своє відображення і в численних зверненнях з цих питань членських організацій ФПУ.

Невпинне зростання цін на послуги природних монополій та соціально значущі товари і послуги викликає соціальну напругу у суспільстві.

Так, за даними Державної служби статистики України, в цілому у січні – квітні 2018 року у порівнянні з цим же періодом минулого року ціни на продукти харчування зросли на 18 %. Так, ціна на хліб у цей же період зросла на 18,6 %, м'ясо та м'ясопродукти – 27 %, молоко – 18,5 %, яйця – 54,5 %, масло – 16,9 %, фрукти – 38,8 %, овочі – 22,2 %. При цьому відбулося досить значне зростання цін на окремі види житлово-комунальних послуг: водопостачання – 22,1 %, утримання будинків та прибудинкових територій – 48,4 %, електроенергію – 12,3 %.

З метою якісного та всебічного розгляду питань тарифоутворення рішенням СПО об'єднань профспілок від 16.11.2017 № 41-3 оновлено склад Робочої групи СПО об'єднань профспілок з розгляду документів щодо питань зміни діючих тарифів (цін) для населення (електроенергія, газ, послуги транспорту та зв'язку), які надходять від центральних органів виконавчої влади та державних колегіальних органів (далі – Робоча група).

Упродовж 2018 року значно поживавлено діяльність Робочої групи, регулярно проводяться засідання, за результатами яких до центральних органів виконавчої влади та державних колегіальних органів постійно надаються ґрунтовні пропозиції та зауваження до розроблених ними проектів нормативно-правових актів та рішень.

Також налагоджено роботу із залучення членів Робочої групи до заходів, що стосуються питань державної політики у сфері ціноутворення на послуги природних монополій. Так, протягом 2018 року її члени взяли активну участь у форумах, круглих столах, презентаціях, нарадах та інших заходах, організованих Комітетом Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки, Комітетом Верховної Ради України з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення, НКРЕКП, Мінекономрозвитку, Держенергоефективності, іншими організаціями та науковими установами.

Головна увага на цих заходах була зосереджена на висвітленні наступних питань:

- реформа ринку електроенергії;

- запровадження RAB-тарифоутворення;
- економічна політика держави на ринку природного газу;
- політика енергозбереження та енергоефективності, у тому числі в розрізі регіонів;
- пріоритети соціальної політики в умовах зростання тарифів на житлово-комунальні послуги;
- залучення профспілок до участі в досягненні Цілей сталого розвитку в Україні тощо.

Необхідно зазначити, що важливим аспектом у процесі реформ у сфері ціноутворення на послуги природних монополій та соціально значущі товари і послуги є достатня поінформованість кінцевого споживача щодо нової цінової та тарифної політики.

З метою підвищення поінформованості членських організацій ФПУ та зважаючи на гостроту питання, 15 лютого 2018 року ФПУ проведено круглий стіл на тему: «Нова політика цін і тарифів на соціально значущі товари і послуги: чи збережено принципи соціальної справедливості?», де розглянуто, зокрема, питання прийняття Закону України «Про житлово-комунальні послуги», скасування державного регулювання цін на соціально значущі продовольчі товари та вплив на споживчі ціни. За результатами засідання круглого столу напрацьовано рекомендації.

Позиція профспілок залишається непохитною, всі учасники круглого столу підтримали необхідність відновлення державного регулювання цін на соціально значущі продовольчі товари та прискорення прийняття проекту Закону України № 2677 від 20.04.2015 «Про внесення зміни до статті 16 Закону України «Про ціни і ціноутворення» щодо участі організацій громадянського суспільства у державному регулюванні цін», зокрема в частині забезпечення участі професійних спілок у державному контролі (нагляді) за дотриманням суб'єктами господарювання вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін, а також державному спостереженні у сфері ціноутворення.

Щодо RAB-тарифоутворення

У березні 2018 року було підготовлено інформацію щодо питань підвищення вартості електроенергії для населення, зокрема, щодо RAB-тарифоутворення в рамках реформування ринку електроенергетики та презентовано її на засіданні Постійної комісії Ради ФПУ з питань соціального захисту членів профспілок і соціального страхування.

Особливий інтерес представників членських організацій викликало питання впровадження RAB-регулювання в Україні, зокрема, чи є RAB-тариф обґрунтованим, як нова система тарифоутворення вплине на процес приватизації в енергетичному секторі та економічну політику держави, а також реформування ринку електроенергетики у зв'язку з прийняттям минулого року Закону України «Про ринок електричної енергії».

Прийняття цього закону передбачає відмову від існуючої моделі «єдиного покупця-продавця» електричної енергії, функції якого виконує

ДП «Енергоринок», а ціни регулюються НКРЕКП, та перехід до конкурентної лібералізованої моделі, передбаченої III Енергетичним пакетом ЄС.

Для впровадження нової моделі ринку електричної енергії якомога швидше має бути ліквідоване перехресне субсидіювання, проведено анбандлінг обленерго (відокремлення діяльності з розподілу від діяльності з постачання послуг) та сертифікація НЕК «Укренерго», як оператор системи передачі. Проте, невизначеність з розділенням обленерго, а також затримка із заходами щодо корпоратизації та сертифікації НЕК «Укренерго» створюють загрози для запровадження ринку з 2019 року, як це передбачено законом. Крім того, перешкодою може стати наявність нерегульованої заборгованості на діючому ринку електроенергії. Застереження викликають і терміни, необхідні для підготовки та закупівлі програмного та апаратного забезпечення НЕК «Укренерго» для запуску енергоринку.

На підготовку до переходу на нову модель ринку електричної енергії відведено зовсім небагато часу, протягом якого має бути розроблено та прийнято понад 100 нормативно-правових актів на виконання Закону України «Про ринок електричної енергії», здійснено організаційні та структурні перетворення, закуплено та протестовано програмне забезпечення тощо.

Занепокоєння експертного середовища, профспілок та громадськості викликає перехід на RAB-тарифоутворення в рамках реформування ринку електроенергії. Так, значний суспільний резонанс викликало оприлюднення 10.01.2018 прийнятої в середині минулого року постанови НКРЕКП № 972, якою змінено ставку доходу на базу активів – один з ключових елементів стимулюючого тарифоутворення. На нові та старі активи обленерго встановлено єдину ставку прибутковості – 12,5 %. При подібних змінах регуляторної бази, враховуючи дуже високу оцінку вартості активів обленерго, виникають обґрунтовані сумніви щодо зацікавленості власників обленерго у капіталовкладеннях у модернізацію й оновлення мереж, привабливості інвестування в цю галузь.

Застосування до старих та нових активів однакової ставки стимулюючого регулювання (12,5 %) призведе до значного підвищення вартості розподілу електроенергії, що буде закладено в кінцевий тариф для споживачів, як було зазначено в матеріалах круглого столу «Реформа ринку електроенергії. Чи встигнемо?», проведеного ГО «ДІКСІ ГРУП».

Разом з тим, новообрана голова НКРЕКП Кривенко О.А. заявила, що тарифи на електроенергію найближчим часом не зміняться.

У зв'язку зі значною перервою у роботі НКРЕКП через проведення конкурсу та призначення нових її членів, станом на початок червня 2018 року RAB-тарифоутворення остаточно не запроваджено.

Таким чином, друга половина 2018 року буде вирішальною для масштабного реформування енергоринку. Висновок щодо впливу переходу на RAB-тарифоутворення на кінцеву вартість електроенергії для населення можна буде зробити тільки після прийняття відповідних рішень НКРЕКП.

На сьогодні тарифи на передачу та постачання електричної енергії для кожної енергопостачальної компанії різняться і залежать від багатьох факторів,

а саме: структури та стану електричних мереж, витрат електроенергії в мережах, структури та обсягів споживання електроенергії, площі території, що обслуговується, тощо.

Оптова ринкова ціна на електроенергію визначається як середньозважена величина вартості закупівлі електричної енергії від усіх виробників, що продають електричну енергію в Оптовий ринок, витрат на диспетчеризацію та утримання магістральних та міждержавних електромереж, витрат на забезпечення функціонування Оптового ринку електричної енергії та ряду додаткових загальнодержавних витрат (акцизний податок на електричну енергію, компенсація пільгових тарифів для деяких категорій споживачів, у першу чергу населення, тощо). Також одним із факторів зростання середньозваженого роздрібного тарифу на електричну енергію є девальвація гривні до американського долара.

Разом з тим, тарифи на електричну енергію для побутових споживачів (населення) фіксовані та однакові на всій території України. Враховуючи соціальний фактор, перегляд рівнів тарифів на електроенергію для населення відбувається без урахування всіх чинників, що мають визначати їх рівні.

Щодо ціни на природний газ

Упродовж 2016–2017 років ФПУ спільно з членськими організаціями вимагали від Уряду зниження ціни на природний газ і тарифів на послуги ЖКГ до економічно обґрунтованого рівня з урахуванням платоспроможності громадян, забезпечення прозорості і контролю громадськості за ціноутворенням. На жаль, цього не вдалося досягти.

Проте, 10 квітня 2017 року під тиском профспілок скасовано рішення НКРЕКП про встановлення тарифів на послуги транспортування та розподілу природного газу.

У серпні 2017 року НКРЕКП намагалася повернутися до розгляду питання встановлення «абонплати», однак, знов зазнала спротиву з боку ФПУ і громадськості, завдяки чому відповідне рішення не було прийнято.

З метою визначення важелів впливу на тарифоутворення на енергоносії та житлово-комунальні послуги в Україні, наприкінці жовтня 2017 року ФПУ проведено фахову дискусію на тему: «Державна політика цін і тарифів на енергоносії та житлово-комунальні послуги. Шляхи можливого зниження цін і тарифів для побутових та промислових споживачів». Було обговорено питання формування ціни на природний газ, а також недосконалість тарифоутворення на комунальні послуги.

Необхідно зазначити, що враховуючи значний суспільний резонанс і послідовну позицію профспілок, Кабінет Міністрів України восени 2017 року рішуче виступив проти підвищення ціни на природний газ на 17,6 % з урахуванням рівня імпортного паритету на наступний опалювальний сезон, відклавши на невизначений термін оприлюднення ціни на газ, як це передбачено постановою № 187 від 22.03.2017, не зважаючи на домовленості з Міжнародним валютним фондом і Європейським енергетичним співтовариством.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30.05.2018 № 415 Урядом продовжено політику стримування зростання ціни на газ ще на два місяці (до 01.08.2018). Слід зазначити, що на думку експертів, перегляд ціни на газ для населення, у відповідності до вимог МВФ, може призвести до її зростання на 60 – 70 %.

Одночасно, Прем'єр-міністр України Гройсман В.Б. заявив, що наразі Уряд розробляє формулу ціни на газ для населення, яка враховувала б поточну економічну ситуацію і глибокий соціальний аспект.

Крім того, гостро постає питання введення «абонплати» за послуги постачання природного газу. Відповідно до законів України «Про житлово-комунальні послуги» та «Про ринок газу» її зобов'язані ввести, більше того, вона передбачена і меморандумом з МВФ.

Так, постановою НКРЕКП від 14.06.2018 № 389 затверджено Тимчасову методику визначення та розрахунку тарифу на послуги розподілу природного газу, яка буде діяти до 31 грудня 2019 року. Профспілки брали активну участь в її опрацюванні, надавали пропозиції до неї та були присутні на громадських обговореннях. Вони пропонували запровадити її як постійно діючу, оскільки тариф на розподіл залежить від обсягу надання послуг розподілу природного газу, а не від максимальної пропускної здатності газового лічильника, як було запропоновано у березні минулого року.

Щодо формування тарифів на житлово-комунальні послуги

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належить встановлення в порядку і межах, визначених законодавством, тарифів на побутові, комунальні (крім тарифів на теплову енергію, централізоване водопостачання та водовідведення, перероблення та захоронення побутових відходів, які встановлюються НКРЕКП), транспортні та інші послуги.

Таким чином, органами місцевого самоврядування затверджується:

- тариф на утримання будинків та прибудинкової території.

У випадку, якщо постачальником відповідних послуг є ліцензіат НКРЕКП, то такі тарифи затверджуються НКРЕКП, а саме:

- тарифи на електроенергію,
- тариф на теплову енергію,
- тариф на централізоване водопостачання та водовідведення,
- тарифи на постачання, розподіл та зберігання природного газу,
- тариф на перероблення та захоронення побутових відходів.

Переліки або реєстри ліцензіатів НКРЕКП у сфері надання тих чи інших послуг розміщено на офіційному сайті Комісії. У разі, якщо підприємство, яке надає відповідну послугу, не є ліцензіатом НКРЕКП, то відповідний тариф встановлюється виконавчим органом місцевих рад.

Станом на квітень 2018 року в Україні у сфері надання житлово-комунальних послуг провадять господарську діяльність понад 2000 підприємств.

До Реєстру суб'єктів господарювання, які провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, діяльність яких регулюється НКРЕКП, станом на 31.05.2018 включено 1197 підприємств різної форми власності (близько 60 %).

Також на сайті НКРЕКП розміщено Перелік ліцензіатів НКРЕКП у сферах теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення, що переходять під регулювання місцевих органів влади, станом на 16.03.2018 у розрізі областей та сфери надання послуг до переліку включено 300 підприємств (15 % від загальної кількості підприємств).

Таким чином, тарифи для близько 40 % підприємств, які провадять господарську діяльність у сфері надання житлово-комунальних послуг, встановлюються на місцевому рівні. У результаті проведених реформ НКРЕКП передано 15 % підприємств під регулювання на місцевий рівень. Реформування у цьому напрямку буде продовжено.

При цьому слід зазначити, що органи місцевого самоврядування мають закріплені на законодавчому рівні важелі впливу на комунальні підприємства та розмір відповідних тарифів на комунальні послуги.

Зокрема, пунктом 37 частини першої статті 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до повноважень районних і обласних рад належить встановлення тарифів на житлово-комунальні послуги, які надаються підприємствами, що перебувають у спільній власності територіальних громад, представництво інтересів яких здійснює відповідна районна чи обласна рада, а також суб'єктами господарювання, що здійснюють управління (експлуатацію) цілісними майновими комплексами таких підприємств. Статтею 17 цього ж закону визначено, що відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються на засадах їх підпорядкованості, підзвітності та підконтрольності органам місцевого самоврядування.

Крім того, органи місцевого самоврядування мають можливість брати участь у процесі формування тарифів на комунальні послуги, у тому числі для підприємств, які є ліцензіатами НКРЕКП.

Так, відповідно до законів України «Про житлово-комунальні послуги», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про теплопостачання» та інших нормативно-правових актів, до повноважень місцевих органів самоврядування у сфері надання комунальних послуг, зокрема, належать:

- затвердження норм споживання та якості житлово-комунальних послуг, контроль за їх дотриманням;
- забезпечення населення житлово-комунальними послугами необхідних рівня та якості;
- погодження інвестиційних програм стосовно окремих об'єктів теплопостачання, що перебувають у комунальній власності;
- погодження температурних графіків роботи теплових мереж;
- розгляд і узгодження планів підприємств, установ та організацій, що не належать до комунальної власності відповідних територіальних громад,

здійснення яких може викликати негативні соціальні, демографічні, екологічні та інші наслідки, підготовка до них висновків і внесення пропозицій до відповідних органів та ін.

Крім того, відповідно до Порядку доведення до споживачів інформації про перелік житлово-комунальних послуг, структуру цін/тарифів, зміну цін/тарифів з обґрунтуванням її необхідності та про врахування відповідної позиції територіальних громад, затвердженого наказом Мінрегіону від 30 липня 2012 року № 390 (із змінами), суб'єкти господарювання здійснюють розрахунки економічно обґрунтованих витрат на виробництво (надання) житлово-комунальних послуг і подають їх органам, уповноваженим здійснювати встановлення тарифів. Протягом п'яти робочих днів з дня подання відповідних розрахунків до органу, уповноваженого встановлювати тарифи, суб'єкти господарювання інформують споживачів про намір здійснити зміну тарифів.

Інформація доводиться до відома споживачів шляхом розміщення:

- на офіційному веб-сайті органу місцевого самоврядування в мережі Інтернет (за наявності);
- у друкованому засобі масової інформації місцевої сфери розповсюдження;
- на веб-сайті суб'єкта господарювання (за наявності);
- на інформаційних стендах біля адміністративних будинків органів місцевого самоврядування в населених пунктах, де споживачі отримують відповідні послуги.

У процесі доведення до відома споживачів інформації усі зауваження і пропозиції фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань підлягають реєстрації та обов'язковому розгляду суб'єктом господарювання. Зауваження і пропозиції, які отримані органом, уповноваженим встановлювати тарифи, надсилаються для розгляду суб'єкту господарювання. За результатами такого розгляду суб'єкт господарювання приймає рішення про їх урахування чи відхилення.

Водночас слід зауважити, що рівень тарифів на теплову енергію безпосередньо залежить від ціни природного газу, а до складу структури тарифів на централізоване опалення та централізоване постачання гарячої води включається собівартість теплової енергії, врахована у встановлених тарифах на теплову енергію для потреб населення. Так, питома вага витрат зокрема на паливо у собівартості теплової енергії для потреб населення, складає понад 80 %, а витрат на оплату праці з нарахуваннями – близько 7 %.

В окремих галузях господарювання, на жаль, лише перегляд тарифу у бік збільшення може бути єдиним механізмом підвищення заробітної плати працівникам, збереження кадрового потенціалу та запобігання відтоку висококваліфікованих кадрів з підприємств таких сфер (газорозподільна сфера, атомна енергетика та ін.).

Проблемою залишається перехід на ринкові відносини у сфері надання житлово-комунальних послуг. Наразі відбувається реформування енергоринку, ринку природного газу, головною метою якого є забезпечення конкурентного середовища на рівні виробників таких послуг. На думку експертів, Україні, з урахуванням темпів проведення реформ, знадобиться від 7 до 10 років для

запровадження ринкових відносин на рівні кінцевих споживачів житлово-комунальних послуг.

Експерти наголошують, що важливим елементом перехідного етапу підготовки до нового ринку є розв'язання проблеми боргів, ліквідація перехресного субсидіювання між промисловістю та населенням.

Одним із найважливіших завдань є розділення (анбандлінг) обленерго – відокремлення діяльності з розподілу від діяльності з постачання електричної енергії. Відповідно до Закону України «Про ринок електричної енергії» новостворені суб'єкти господарювання з постачання електроенергії споживачам у строк не пізніше червня 2018 року мають отримати ліцензію на постачання електроенергії. Упродовж двох років з дня отримання ліцензії на постачання електроенергії обленерго буде виконувати функції постачальника універсальної послуги на закріпленій території. За цей час Уряд повинен розробити механізм та провести конкурс на «постачальника універсальних послуг», який би почав працювати після червня 2020 року. Однак, експерти висловлюють сумніви щодо здійснення такої реорганізації у визначені терміни.

Щодо порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг

Постановою від 27 квітня 2018 року № 329 Уряд вніс зміни до деяких своїх постанов, зокрема постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 р. № 848 «Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива».

Зазначені зміни в цілому значно погіршили діючі до 1 травня поточного року умови отримання субсидій для вказаних потреб, що, на думку профспілок, може призвести до соціальної напруги у суспільстві в умовах постійного зростання тарифів на житлово-комунальні послуги при загальних тенденціях до зниження платоспроможності переважної більшості населення.

Слід зазначити, що на етапі розробки зазначеного урядового рішення СПО об'єднань профспілок було надано низку зауважень до нього, а саме:

- неприпустимості врахування податку з доходів фізичних осіб у складі сукупних доходів при призначенні субсидій, оскільки даний податок є джерелом доходу бюджету відповідного рівня, а не доходом окремої особи;
- неприпустимості врахування доходів від реалізації молока у складі сукупних доходів при призначенні субсидій, що неодмінно призведе до «тінізації» таких доходів;
- ускладнення процедури перевірки відомостей про потенційного отримувача субсидії структурними підрозділами з питань соціального захисту населення.

Крім того, було надано зауваження щодо зменшення окремих нормативів споживання послуг, встановлених державними соціальними стандартами у сфері житлово-комунального обслуговування без відповідних розрахунків та обґрунтувань.

Проте, зазначені профспілкові зауваження урядовою стороною не були враховані.

Також слід зазначити, що розрахунок розміру субсидії залежить від розміру прожиткового мінімуму, як основного соціального нормативу, в межах якого держава надає громадянам субсидії на оплату житлово-комунальних послуг. Отже, чим менший його розмір, тим менша сума нарахованої субсидії. З огляду на те, що законодавчо встановлений розмір прожиткового мінімуму є майже у два рази меншим від його фактичного розміру, користувачі отримують субсидію у заниженому розмірі.

Відповідно до внесених постановою Кабінету Міністрів України від 27.04.2018 № 329 змін, в окремих випадках, у розрахунок середньомісячного сукупного доходу домогосподарства, за наявності осіб, які не працювали, не навчалися, не перебували на обліку у центрах зайнятості та ін., при визначенні субсидії включається абсолютно необґрунтований розмір доходу в розмірі двох або трьох прожиткових мінімумів.

Вважаємо, що при визначенні субсидії в розрахунок середньомісячного сукупного доходу домогосподарства справедливо включати доходи для таких осіб у розмірі не більшому за один прожитковий мінімум. При цьому прожитковий мінімум має бути розрахований на основі наборів продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг для основних соціальних і демографічних груп населення, які затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 № 780, згідно з Методикою визначення прожиткового мінімуму, що затверджена спільним наказом Мінсоцполітики, Мінекономіки та Держстату від 03.02.2017 №178/147/31, відповідно до положень Конвенції МОП № 117 (п. 2 ст. 5) про основні цілі та норми соціальної політики, ратифікованої Україною 16 вересня 2015 року, та з урахуванням індексу споживчих цін.

23 травня 2018 року Комітетом Верховної Ради України з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного проведено слухання на тему: «Ефективність системи надання субсидій населенню», до підготовки та участі у яких, зокрема, було залучено профспілкових фахівців.

Метою цих слухань було вивчення проблемних питань, пов'язаних з наданням житлових субсидій населенню у зв'язку з прийняттям нового Положення про порядок призначення житлових субсидій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.04.2018 № 329, а також можливості запровадження нових державних програм щодо підвищення добробуту населення.

За результатами обговорення Комітет схвалив рекомендації та визначив першочергові завдання Кабінету Міністрів України та центральним органам виконавчої влади. Це і внесення відповідних змін до Закону України «Про житлові послуги», і виконання положень законів України «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації», «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання» тощо.

Щодо скасування державного регулювання цін на соціально значущі товари

Ще у 2016 році Урядом, за пропозицією Мінекономрозвитку, було запроваджено пілотний проект щодо призупинення державного регулювання цін на соціально значущі продовольчі товари, такі як борошно, хліб простої рецептури, макаронні вироби вітчизняного виробництва з нетвердих сортів пшениці, крупи, цукор, яловичина, свинина з кістками, м'ясо птиці в тушках, ковбаси варені 1 сорту, молоко жирністю 2,5 %, сметана жирністю 20 %, масло вершкове жирністю 72 %, сир жирністю 9 %, яйця курячі, олія. Загалом 15 позицій харчових товарів, можна сказати, першої необхідності для забезпечення базових потреб харчування людини.

А вже з 1 липня 2017 року Урядом було остаточно скасовано державне регулювання цін на таку продукцію.

Головною метою таких змін повинно було стати зниження адміністративного тиску на бізнес, усунення надмірного втручання держави в економічні процеси, розвиток конкуренції й дебіюрократизація у сфері ціноутворення. Очікувалося, що зазначене рішення призведе до спрощення процедури зміни цін залежно від цінових коливань ринку, що дасть змогу виробникам швидше реагувати на зміни кон'юнктури, позитивно вплине на динаміку обсягів промислового виробництва відповідних товарів.

Наслідком такого невиваженого рішення при високому рівні бідності (за оцінками ООН, 60 % українців проживає за межею бідності, кожен п'ятий працюючий – бідний), без обговорення та консультацій із соціальними партнерами, в порушення пункту 1.9 Генеральної угоди на 2016 - 2017 роки, стало різке підвищення цін на низку соціально важливих товарів.

За даними Державної служби статистики, інфляція на споживчому ринку в цілому за 2017 рік склала 13,7 %. А ціни на хліб зросли на 15,4 %, на м'ясо і м'ясопродукти на 20,4 %, на молоко на 26,3 %, сир і творог на 22,2 %, масло 27,6 %. Тобто, темпи зростання цін на ці товари значно перевищили темпи росту цін на продукти харчування та безалкогольні напої (12,9 %) у 2017 році.

Проте, Урядом не було запропоновано жодних альтернатив. Компенсувати скасування держрегулювання теоретично могли б адресні продовольчі програми, які розраховані на найбільш соціально уразливі категорії населення, зменшення ПДВ на продукти харчування, перегляд вартості споживчого кошика, підвищення розміру прожиткового мінімуму, реформування оплати праці тощо.

Звернення щодо скасування державного регулювання цін, на численні прохання членських організацій, ФПУ направляла і до Уряду, і до Антимонопольного комітету, позиція ФПУ з цього питання надсилалась народним депутатам. Також профспілки зверталися до Прем'єр-міністра України щодо проведення невідкладної зустрічі із залученням профспілок, громадських організацій у сфері захисту прав споживачів, експертів з питань ціноутворення для напрацювання та прийняття відповідних рішень з метою термінового вжиття заходів щодо припинення необґрунтованого постійного

зростання цін на соціально значущі товари та зняття соціальної напруги у суспільстві. На жаль, такі зустрічі не відбулися.

Мінекономрозвитку, на відповідне доручення Уряду, повідомило про наміри розроблення органами виконавчої влади трьох варіантів політичної пропозиції щодо створення ефективної системи забезпечення цінової стабільності, найбільш оптимальний варіант передбачається взяти за основу визначення Урядом концептуальних засад реалізації державної цінової політики. А також про те, що на початку 2018 році планується проведення низки публічних заходів з питань ціноутворення. На жаль, профспілки до участі у таких заходах не залучались.

На думку експертів, скасування держрегулювання цін на соціально значущі продукти харчування призведе до того, що українці незабаром будуть купувати їжу за європейськими цінами (уже сьогодні ціни на м'ясо і курятину практично досягли європейських, а ціна на гречку вже перевищила їх). Проте, загальний рівень оплати праці в Україні все ще лишається вкрай низьким, середньомісячна зарплата у 2017 році залишилася на рівні найменшої мінімальної зарплати країн-членів ЄС – 235 євро. Відбувається подальше скорочення платоспроможності населення України та зубожіння його соціально вразливих верств.

Механізмами захисту населення та упередження поширення бідності серед працюючого населення в умовах стрімкого зростання ціни на газ та тарифів на житлово-комунальні, транспортні послуги могли б стати кардинальне підвищення державних соціальних стандартів і гарантій, середньої заробітної плати, зниження ставки ПДВ на соціально значущі товари і послуги тощо.

Однак, ідея зниження ПДВ категорично відхиляється Мінфіном.

У 2017 році вперше мінімальну заробітну плату було встановлено на рівні фактичного прожиткового мінімуму, розрахованого відповідно до законодавства, – 3200 грн, що позитивно позначилося на рівні життя громадян, зумовило зростання реальної заробітної плати на 19,1 %, номінальних доходів населення – на 24,4 %. Однак, загальний рівень оплати праці в Україні все ще лишається вкрай низьким – станом на 1 травня ц.р. середня заробітна плата склала 8480 грн, або 262 євро, та ледь досягла розміру найнижчої мінімальної заробітної плати країн ЄС – Болгарії (261 євро).

Наразі встановлення Законом України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» мінімальної заробітної плати з 1 січня 2018 року у розмірі 3723 грн, на рівні нижчому на 7,2 % від фактичного прожиткового мінімуму для працездатних осіб у цінах січня ц.р. (4011 грн), стало кроком назад у забезпеченні гарантованого державою мінімального рівня оплати праці. На сьогодні цей розрив зріс до 11,6 % (фактичний прожитковий мінімум для працездатних осіб у цінах квітня ц.р. – 4213 грн).

У рамках бюджетного процесу профспілками підготовлені та направлені Кабінету Міністрів України, Мінфіну та Мінсоцполітики пропозиції до проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2019 – 2021 роки. Найпринциповішою позицією профспілок є забезпечення владою основних

державних соціальних стандартів та гарантій у розмірах, розрахованих відповідно до законодавства, зокрема їх підвищення, а саме:

- прожиткового мінімуму – до його обґрунтованого розміру, розрахованого відповідно до законодавства, а саме до рівня фактичного прожиткового мінімуму (щомісячно розраховується Мінсоцполітики на основі наборів продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг для основних соціальних і демографічних груп населення, що затверджені постановою КМУ № 780 від 11.10.2016, та згідно Методики визначення прожиткового мінімуму, що затверджена спільним наказом Мінсоцполітики, Мінекономіки та Держстату від 3 лютого 2017 року № 178/147/31) з урахуванням потреб працівника на забезпечення житлом, медичним обслуговуванням, освітою, як це передбачено у ратифікованій Україною Конвенції МОП № 117 (п. 2 ст. 5) про основні цілі та норми соціальної політики, та індексу споживчих цін;

- мінімальної зарплати – до розміру не нижче обґрунтованого прожиткового мінімуму для працездатних осіб, розрахованого відповідно до законодавства з урахуванням сімейної складової, як це передбачено у ратифікованій Україною Конвенції МОП № 131 про встановлення мінімальної заробітної плати з особливим урахуванням країн, що розвиваються, та індексу споживчих цін.

Однак, профспілкові пропозиції щодо рівнів прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати не сприймаються Мінфіном (лист від 11.05.2018 № 08030-14-10/13055) через обмеженість бюджетних ресурсів. Зокрема, Мінфін зазначає: «Зважаючи на необхідність дотримання економічної безпеки України, розміри прожиткового мінімуму у законі про Державний бюджет України на відповідний рік встановлюються на основі врахування фінансових можливостей бюджетів усіх рівнів, бюджету Пенсійного фонду та інших фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Пропозиція стосовно встановлення у 2019 році мінімальної заробітної плати у запропонованому розмірі, а посадового окладу працівника I тарифного розряду ЄТС на рівні цієї мінімальної заробітної плати, потребуватиме збільшення більш ніж у чотири рази фонду оплати працівників бюджетної сфери. Неінфляційні джерела покриття таких видатків відсутні».

Слід зазначити, що наразі тривають переговори щодо визначення розміру мінімальної заробітної плати на 2019 рік, а також продовжується робота з напрацювання профспілкових пропозицій до проекту Державного бюджету на 2019 рік. Профспілки залишаються непохитними в своїй позиції щодо необхідності кардинального підвищення основних державних соціальних стандартів і гарантій, оскільки це єдиний механізм запобігання поширенню бідності серед працюючого населення в умовах стрімкого зростання ціни на газ та тарифів.

З метою подальшого реформування заробітної плати та досягнення європейського рівня профспілками розроблено Стратегію подальшого реформування оплати праці в Україні. Зазначений документ розглянуто в рамках НТСЕР на засіданні Національного круглого столу 22 червня ц.р.

З метою забезпечення належного соціально-економічного захисту спільчан та мінімізації впливу негативних наслідків на кінцевого споживача профспілки усіх рівнів повинні активізувати свою роботу у напрямі участі у громадських обговореннях нормативно-правової бази впровадження реформ у енергетиці при формуванні цінової і тарифної політики у сфері житлово-комунальних послуг.

При цьому СПО об'єднань профспілок рекомендовано розглянути питання щодо його участі, як сторони соціального діалогу, у розробленні нової формули ціни на газ для населення, з урахуванням соціальних та економічних аспектів.

Федерації профспілок України необхідно й надалі на загальнодержавному рівні протистояти прийняттю змін, які негативно впливають на соціальний захист населення та дотримання принципу соціальної справедливості, зокрема:

- з метою недопущення погіршення умов отримання субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, наполягати на доопрацюванні Мінсоцполітики Порядку надання субсидій з урахуванням зауважень, наданих центральними органами виконавчої влади та сторонами соціального діалогу;

- продовжити роботу з відновлення державного регулювання цін на соціально значущі продовольчі товари або із запровадження компенсаторних механізмів скасування такого регулювання;

- постійно проводити моніторинг ситуації навколо ціни на природний газ, як товару, яка встановлюється Кабінетом Міністрів України, та бути готовим до боротьби за недопущення її підвищення без достатнього зростання реальних доходів населення;

- забезпечити якісне та оперативне опрацювання проектів документів щодо зміни діючих тарифів (цін) для населення (електроенергія, газ, послуги транспорту та зв'язку), які надходять на розгляд.

У свою чергу, територіальним профспілковим об'єднанням необхідно активізувати роботу з місцевими органами самоврядування та територіальними органами державних колегіальних органів (НКРЕКП, НКРЗІ) з питань розроблення рішень щодо зміни діючих тарифів (цін) для населення (електроенергія, газ, послуги транспорту та зв'язку), а також із розроблення та встановлення нових тарифів. Крім того, за необхідності створити робочі групи з опрацювання проектів документів з вищезазначених питань.

Департамент з питань економічного розвитку та ціноутворення